

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Selonteko toi esiin erittäin kattavasti ja selkeästi maaseutualueiden haasteet ja mahdollisuudet. Erityisesti ilahdutti vahva pohjustus erilaisista maaseutualueista, ja niiden valtava osuus (95%) Suomen pinta-alasta, Suomen ollessa samalla hyvin kaupungistunut maa. Tätä ei edelleenkään tuoda tarpeeksi esiin julkisessa keskustelussa, eikä se ole yleisesti tunnistettu asia esimerkiksi kuntapäättäjien keskuudessa. Samalla selonteosta käy ilmi julkisen rahoituksen ja hankintojen epäsuhdanne, jossa alle viisi prosentti TKI-kokonaismenoista kohdistui maaseudun kuntiin vuosina 1997-2017, kun taas vuosien 2018-21 aikana valtion julkisista hankinnoista 9% kohdistui kaupunkeihin. Selonteossa on myös tuotu kattavasti ilmi palveluverkon heikennysten tuomia muutoksia paitsi palveluiden saatavuuden kuin myös kerrannaisvaikutusten, kuten työpaikkojen osalta.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Suunnittelujärjestelmän tunnistetut näkökohdat ovat olennaiset, alla muutama lisäys.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Suunnittelujärjestelmässä kannattaisi huomioida myös kuntien edustajat. Vaikka kylätoiminta ja Leader-ryhmät ovat vahvasti paikallisia toimijoita, päätöksenteko on kunnilla. Vaikka ylätasolla tunnistetaan haasteita ja tilastoja, voi asiantuntijatiimin olla vaikeaa ymmärtää vahvasti paikallisia asenteita ja ennakkoluuloja. Esimerkiksi monet kuntaliitokset tai Kainuussa tehty Kainuun hallintokokeilu ovat päättyneet ennakkoluuloihin tai yksimielisyyden vaatimukseen. Edelleen useat kunnat maaseutualueilla pyrkivät ratkomaan ongelmiaan yksin tai lähtevät suoraan kilpailuun naapurikunnan kanssa, kun yhteistyö olisi ainoa vaihtoehto. Ilman tulevaisuuteen luotaavaa yhtenäistä ymmärrystä ja lähikuntien välistä yhteistyötä ruohonjuuritason haasteet voivat vaikuttaa

merkittävästi maaseudun kehitykseen. Tämän vuoksi kunnat tulisi nostaa mukaan suunnitteluun. On eri asia ymmärtää teoriassa, ymmärrystä kannattaa hakea myös käytännön tasolla.

Seuraavat huomiot eivät kuulu varsinaisesti suunnittelujärjestelmään, mutta niillä voi olla vaikutusta poliittiseen ilmapiiriin.

Kansalaisvaikuttaminen

Vaikka kansalaisvaikuttaminen toimii hallitsemattomasti ja orgaanisesti ihmisten mielissä ja somealustoilla, se on asenneympäristöä vahvasti muokkaava väline, joka kannattaa ottaa ainakin ajatuksen tasolla huomioon. Tavallisten ihmisten positiiviset ja moninaiset tarinat maaseudulta voivat muokata ajatuksia ja herättää mielenkiintoa myös maallemuuttoon.

Media

Mediaympäristö ei tuo esiin maaseudun moninaisia alueita. Edelleenkin suuri osa valtakunnallisen median lehtijutuista tai ohjelmista tulee harvaan asutulta maaseudulta tai esittelee maa- ja metsätaloutta, mikä osaltaan aiheuttaa ajatusvinoumaa. Enää harva maalainen elää maataloudesta ja usein suurimpana työllistäjänä on kunta.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Mielestäni maaseutualueiden tilannekuva on kattava ja se listaa kattavasti olennaisia tekijöitä, kuten digiköyhyyden, väestönkehityksen haasteet ja maallemuuttaneiden asumisen keskittymisen pääkaupunkiseudulle. Mielenkiintoinen maininta on tieteellinen arvio 20 prosentin naisten työpaikkojen menetyksestä harvaan asutun ja ydinmaaseudun alueilla hyvinvointialueille kaavailtujen palveluverkkomuutosten myötä. Tämä yhdistettynä maalla asuvien huonosti koulutettujen miesten lisääntyvään määrään voi osaltaan vaikuttaa väestönkehitykseen. Kansalaistoiminnan osalta sellainen nosto, että talkoolaisia on enenevässä määrin vaikeampi saada. Jos lähtökohtaisesti ajatellaan, että palveluita toteutetaan osittain kansalaisten toimesta tulevaisuudessa, se saattaa olla haasteellista.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Rakennusten arvon alenemista voisi korostaa, vaikka se onkin mainittu. Maaseudulle asettuminen on koitunut monelle taloudelliseksi tappioksi, sillä kiinteistöjen arvot ovat laskeneet todella ripeästi viidentoista vuoden sisällä. Kiinteistön omistaminen maaseudulla tarkoittaa köyhtymistä, kun taas kaupungeissa voidaan luottaa siihen, että asettuminen paikkakunnalle on ollut kannattava sijoitus.

Tilanne tulee kriisiytymään lähitulevaisuudessa, kun suuret ikäluokat eivät kykene asumaan itsenäisesti kodeissaan ja maaseudun paikalliskeskusten asuinalueet tyhjenevät lyhyellä aikajänteellä. Tästä ei keskustella tarpeeksi edes kuntatasolla.

Maaseudulle asettuneiden maahanmuuttaneiden määrä on alhainen osaltaan myös palveluiden keskittymisen myötä. Maaseudun paikalliskeskuksista on lakkautettu vastaanottokeskuksia ja siirretty turvapaikanhakijoita suurempiin kaupunkeihin. On myös tehty päätöksiä, joiden mukaan perheenjäsen ei ole päässyt samalle paikkakunnalle asumaan, jonka vuoksi koko perhe on siirtynyt kaupunkiin.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Maaseutuvisio on olennainen, mutta se jää korulauseiksi, ellei sitä toteuteta päätöksenteossa.

Maaseutualueita tulee vahvistaa verotuseduin ja TKI-panostuksilla. Myös julkisia hankintoja tulee osoittaa maaseutualueille. Olisi myös rohkeaa ja suuntaa näyttävää siirtää valtion julkisen hallinnon palveluita maaseudulle. Moni maatalousyrittäjä on myös kritisoinut maaseudun edunvalvontajärjestöjen sijoittumista pääkaupunkiseudulle. Teot luovat uskoa siihen, että maaseutua halutaan konkreettisesti tukea, eikä vain nostaa juhlapuheissa.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Suomi on maalainen.

Rohkea, muuttuva ja moninainen maaseutu.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituks

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituks (24 kpl) olennaiset?

Poikkihallinnolliset tavoitteet ovat hyvät.

Kohtaan Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa kaipaisin seuraavan kaltaista mainintaa:

Lisätään tietoutta Suomen maaseutualueiden laajuudesta ja niiden moninaisista alueista kansalaisten keskuudessa. Jotta maaseutua voidaan paikallisesti kehittää, täytyy kansalaisilla ja kuntapäätäjillä olla näkemys siitä, kuinka laajasta ja moninaisesta alueesta on kyse. Kaupunki-nimitystä käyttävistä kunnista vain osa on tilastollisesti kaupunkialuetta. On haasteellista kehittää maaseutua, jos ei miellä omaa aluettaan maaseuduksi. Tästä johtuen myös moni järjestö tai yritys ei ymmärrä hakea Leader-rahoitusta toiminnalleen.

Kohtaan Voimistetaan toimintaedellytyksiä, tulevaisuususkkoa ja toimintaedellytyksiä lisäisin kohdan asukkaiden aktivoimisesta:

Tulevaisuusvallan laajentaminen ja matalan kynnyksen vaikuttaminen

Väestön väheneminen ja ikärakenteen muutos haastavat maaseudun yhteisöjen elinvoimaa ja palveluiden säilymistä, mikä lisää ulkopuolisuuden ja vaikuttamattomuuden kokemuksia. Perinteiset

osallistumisen keinot, kuten kuntalaisillat ja kyselyt, eivät ole riittäneet lisäämään asukkaiden aktiivisuutta päätöksenteossa. Matalan kynnyksen kohtaamiset ja helposti lähestyttävät osallistumiskanavat tuovat vaikuttamisen osaksi jokapäiväistä elämää. Kun ihmiset kokevat tulevaisuutensa kuulluiksi ja voivat vaikuttaa omaan elinympäristöönsä, he sitoutuvat alueeseen ja vahvistavat sen vetovoimaa, turvallisuutta ja yhteishenkeä.

Kehittämissuosituksiin voisi lisätä

- Kestävä matkailutoiminta.

Tutkitusti ne maaseutualueet, jotka ovat panostaneet matkailuun ovat paremmassa asemassa kuin ne, jotka eivät ole. Kunnan tulot eivät siten ole riippuvaisia muuttoliikenteestä, vaan paikalliset yritykset saavat tulovirtoja matkailijoista.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta.

Voimistetaan toimintaedellytyksiä, tulevaisuususkoa ja toimintaedellytyksiä

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa [Ilman uskoa tulevaisuuteen, meillä ei myöskään ole toiminnan edellytyksiä.]

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuosistusten numerot 1-24)

1. Digitaalisen kuilun kaventaminen
8. Maaseudun kehittäminen CAP post 2027
11. TKI-rahoitus, innovaatiojärjestelmä ja pienet toimijat, nuoret ja naiset
12. Osaaminen ja työvoima
15. Asuttavuuden varmistaminen

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Verotuksellisten instrumenttien hyödyntäminen voisi toimia yhtenä kehittämissuosituksena.

Voisivatko maaseudulle sijoittuvat yritykset saada verohelpotuksia?

Entä voitaisiinko maaseutualueilla luopua varainsiirtoverosta asuntokaupan yhteydessä?

Pienempi verotus vuokratuloista? Kiihdyttäisikö tämä asuntosijoittamista maaseudulla, missä kiinteistöt ovat edullisia, mutta vuokrataso stabiili?

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohteisesti:

21. Maaseutututkimus ja maaseututieto

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Kyllä kuvattu maaseutualueiden nykytilanne ja kuvatut muutostekijät ovat olennaisia.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Yleinen siirtymä yhteiskunnassa yhtenäiskulttuurista yksilökulttuuriin. Tämä saattaa vaikuttaa kansalaisten haluun osallistua kansalaistoimintaan ja talkootyöhön tulevaisuudessa. Tämä kehitys näkyy erityisesti maaseudun paikalliskeskuksissa.

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

Ei, kaikki kommentit jo annettu.

Pirttiniemi Nina
Landen kaiku ry - puheenjohtaja